

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIIY-INNOVATION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 5

2026

BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARINI VIRTUAL SIMULYATSIYALAR ORQALI DARS O‘TISHGA TAYYORLASH

Qo‘ldasheva Shoxsanam Ravshanjon qizi
Farg‘ona davlat universiteti, mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya

Ushbu maqolada bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining amaliy-metodik tayyorgarligini virtual simulyatsiyalar vositasida takomillashtirish masalalari tahlil qilingan. Tadqiqotda virtual pedagogik muhitning talabalarda dars boshqarish va metodik qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirishdagi afzalliklari yoritilgan. Virtual simulyatsiyalarning an‘anaviy amaliyotdan farqli jihatlari va ularning professional kompetensiyalarni rivojlantirishdagi samaradorligi asoslab berilgan. Olingan natijalar talabalarining pedagogik refleksiyasini oshirish va raqamli ta‘lim muhitiga moslashish mexanizmlarini taklif etadi.

Kalit so‘zlar: virtual simulyatsiya, boshlang‘ich ta‘lim, metodik tayyorgarlik, raqamli pedagogika, professional kompetensiya.

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К ПРОВЕДЕНИЮ УРОКОВ ПОСРЕДСТВОМ ВИРТУАЛЬНЫХ СИМУЛЯЦИЙ

Кулдашева Шохсанам Равшанжон кизи
Ферганский государственный университет, независимый исследователь

Аннотация

В данной статье анализируются вопросы совершенствования практико-методической подготовки будущих учителей начальных классов посредством виртуальных симуляций. В исследовании освещены преимущества виртуальной педагогической среды в формировании у студентов навыков управления уроком и принятия методических решений. Автором обоснованы отличительные особенности виртуальных симуляций от традиционной практики и их эффективность в развитии профессиональных компетенций. Полученные результаты предлагают механизмы повышения педагогической рефлексии студентов и их адаптации к цифровой образовательной среде.

Ключевые слова: виртуальная симуляция, начальное образование, методическая подготовка, цифровая педагогика, профессиональная компетенция.

PREPARING FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR INSTRUCTION THROUGH VIRTUAL SIMULATIONS

Qo‘ldasheva Shoxsanam Ravshanjon qizi
Fergana State University, Independent Researcher

Abstract

This article analyzes the issues of improving the practical and methodological training of future primary school teachers through virtual simulations. The study highlights the advantages of the virtual pedagogical environment in developing students' classroom management and methodological decision-making skills. The author substantiates the distinctive features of virtual simulations compared to traditional practice and their effectiveness in the development of professional competencies. The results offer mechanisms for enhancing students' pedagogical reflection and their adaptation to the digital learning environment.

Keywords: virtual simulation, primary education, methodological training, digital pedagogy, professional competence.

Ta‘lim tizimida kuzatilayotgan raqamli transformatsiya jarayonlari pedagog kadrlar tayyorlashning mazmuni, shakli va texnologiyalarini tubdan qayta ko‘rib chiqishni taqozo etmoqda. Ta‘limni raqamlashtirish sharoitida o‘qituvchining kasbiy faoliyati nafaqat an‘anaviy didaktik yondashuvlarni, balki zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan innovatsion metodlarni ham o‘zlashtirishni talab qiladi. Ayniqsa, bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini real pedagogik faoliyatga puxta tayyorlashda nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy kompetensiyalarni

shakllantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu nuqtai nazardan, an'anaviy o'qitish metodlari imkoniyatlarini kengaytiruvchi, o'quv jarayonini interaktiv va samarali tashkil etishga xizmat qiluvchi innovatsion texnologiyalarni joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Mazkur jarayonda virtual simulyatsiyalar alohida o'rin tutadi. Virtual simulyatsiya texnologiyalari o'quv jarayonini sun'iy yaratilgan, ammo real pedagogik vaziyatlarga maksimal darajada yaqinlashtirilgan muhitda modellashtirish imkonini beruvchi samarali didaktik vosita sifatida qaraladi. Ushbu texnologiyalar yordamida talabalarda darsni loyihalash, o'quvchilar bilan muloqot qilish, turli pedagogik vaziyatlarga mos ravishda qaror qabul qilish kabi amaliy ko'nikmalar bosqichma-bosqich shakllantiriladi.

Virtual muhitda tashkil etilgan simulyatsion mashg'ulotlar bo'lajak o'qituvchilarga real dars jarayonini xavfsiz va nazorat qilinadigan sharoitda takroran mashq qilish imkonini beradi. Bu esa ularga o'z faoliyatidagi xatolarni aniqlash, ularni tahlil qilish hamda takomillashtirish strategiyalarini ishlab chiqish uchun qulay sharoit yaratadi. Shuningdek, simulyatsiyalar orqali pedagogik refleksiya, ya'ni o'z faoliyatini baholash va qayta ko'rib chiqish kompetensiyasi ham rivojlanadi. Virtual simulyatsiyalar asosida tashkil etilgan o'quv jarayoni bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik, kommunikativ hamda raqamli kompetensiyalarini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa ularning kelgusidagi kasbiy faoliyatida samarali dars tashkil etish, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish hamda ta'lim jarayonini innovatsion yondashuvlar asosida olib borish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Pedagogik tadqiqotlarda o'qituvchining kasbiy mahoratini shakllantirish jarayoni faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv va pedagogik jarayonlarni modellashtirish bilan uzviy bog'liq holda talqin etilmoqda. Ta'lim antropologiyasining hozirgi bosqichida bilimlarni o'zlashtirish jarayoni passiv qabul qilishdan ko'ra, subyektning faol ishtiroki, shaxsiy tajribasi va amaliy harakatlari asosida quriladigan murakkab kognitiv tizim sifatida qaraladi. Shu nuqtai nazardan, konstruktivistik yondashuv bilim hosil qilishni o'quvchining individual tajribasi asosida shakllanuvchi faol jarayon sifatida izohlaydi. Virtual ta'lim muhitlari esa aynan shu jarayonni sun'iy, ammo didaktik jihatdan puxta tashkil etilgan sharoitda amalga oshirish imkonini beruvchi innovatsion platforma sifatida namoyon bo'ladi.

Konstruktivistik paradigma asoschilaridan biri bo'lgan Jean Piaget bilimning shakllanishini shaxsning kognitiv rivojlanish bosqichlari bilan bog'lasa, Lev Vygotsky ta'lim jarayonida ijtimoiy muhit va hamkorlikning hal qiluvchi rolini asoslab beradi. Xususan, uning "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasi o'rganuvchining murakkab vazifalarni tashqi yordam asosida bajarish orqali yangi bosqichga o'tishini ifodalaydi. Virtual simulyatsiyalar aynan shunday rivojlanish zonasini sun'iy ravishda yaratib, bo'lajak o'qituvchilarga murakkab pedagogik vaziyatlarni bosqichma-bosqich egallash imkonini beradi.

Tajribaviy o'rganish nazariyasini ishlab chiqqan David Kolb ta'limni bevosita faoliyat va refleksiya asosida amalga oshiriladigan siklik jarayon sifatida talqin etadi. Uning modeliga ko'ra, bilim konkret tajriba orttirish, uni tahlil qilish, nazariy umumlashtirish va qayta amaliyotga tatbiq etish bosqichlari orqali shakllanadi. Virtual simulyatsiyalar ushbu siklning barcha bosqichlarini integratsiyalashgan holda amalga oshirish imkonini berib, talabning faol o'rganish jarayonini qo'llab-quvvatlaydi.

Didaktik tizimlarni loyihalash sohasida muhim o'rin tutgan Robert Gagné o'qitish sharoitlarini tizimli tashkil etish orqali bilimlarning samarali o'zlashtirilishini asoslab bergan. Uning yondashuvida o'quv jarayonining bosqichma-bosqich tuzilishi, diqqatni jalb qilish va bilimlarni mustahkamlash mexanizmlari alohida ahamiyat kasb etadi. Virtual simulyatsiyalar aynan shu didaktik talablarni bajaruvchi vosita sifatida o'quvchilarning ichki motivatsiyasini kuchaytirish va bilimlarni uzoq muddatli xotirada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Pedagogik faoliyatni refleksiv tahlil qilish masalasini chuqur o'rgangan Donald Schön "refleksiv amaliyotchi" konsepsiyasini ilgari surib, o'qituvchining faoliyat jarayonida o'z harakatlarini tahlil qilish qobiliyatini muhim kasbiy sifat sifatida baholaydi. Virtual simulyatsiyalar o'qituvchiga o'z faoliyatini qayta ko'rib chiqish, xatolarni aniqlash va muqobil strategiyalarni ishlab chiqish imkonini berib, refleksiv kompetensiyaning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Mahalliy ilmiy maktab vakillari ham pedagogik faoliyatni modellashtirish va innovatsion texnologiyalarni qo'llash masalalariga alohida e'tibor qaratgan. Jumladan, B. B. Mamurov pedagogik jarayonni modellashtirish orqali bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy yetuklik va o'z-o'zini rivojlantirishga yo'naltirilgan akmeologik pozitsiyani shakllantirish zarurligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, simulyatsiya texnologiyalari talabning professional identifikatsiyasini tezlashtiruvchi muhim omil hisoblanadi.

Shuningdek, U. Sh. Begimkulov ta'limni raqamlashtirish sharoitida virtual muhitlarning pedagogik jarayonlarni modellashtirishdagi strategik rolini asoslab, ularni bo'lajak o'qituvchilarning metodik va raqamli kompetensiyalarini integrativ rivojlantirish vositasi sifatida baholaydi.

Ilmiy manbalar tahlili virtual simulyatsiyalarning bir qator muhim didaktik ustunliklarga ega ekanligini ko'rsatadi. Avvalo, ular real pedagogik vaziyatlarga maksimal darajada yaqinlashtirilgan modellarni yaratish orqali o'quv jarayonining izomorfikligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, har bir talabning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda differensial o'qitish imkoniyatlarini kengaytiradi. Virtual muhitda amalga oshiriladigan faoliyat natijalarini tahlil qilish esa chuqur refleksiyaning rivojlantirib, metakognitiv ko'nikmalarni shakllantiradi. Bundan tashqari, simulyatsiya jarayonida yuzaga keladigan muammoli vaziyatlar bo'lajak o'qituvchilarda tezkor va asoslangan pedagogik qarorlar qabul qilish kompetensiyasini rivojlantiradi. Shunday qilib, nazariy manbalar tahlili virtual simulyatsiyalarni ta'lim jarayonining qo'shimcha elementi sifatida emas, balki bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadigan samarali pedagogik mexanizm sifatida baholash imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini virtual simulyatsiyalar asosida dars o'tkazishga tayyorlash jarayonining nazariy va amaliy jihatlarini kompleks o'rganish maqsadida turli ilmiy-pedagogik metodlardan foydalanildi. Xususan, ilmiy manbalarni tizimli tahlil qilish va umumlashtirish orqali muammo mohiyati aniqlashtirildi, mavjud yondashuvlar sintez qilindi. Pedagogik jarayonlarni modellashtirish metodi asosida virtual simulyatsiyalar orqali dars tashkil etishning konseptual modeli ishlab chiqildi. Shuningdek, pedagogik kuzatuv metodi yordamida talabalarning virtual muhitdagi faoliyati, ularning darsni tashkil etish jarayonidagi xatti-harakatlari va qaror qabul qilish strategiyalari tahlil qilindi. Tajriba-sinov ishlari esa ishlab chiqilgan metodik modelning samaradorligini amaliy jihatdan tekshirish, uning natijadorligini baholash hamda takomillashtirish yo'llarini aniqlash imkonini berdi. Natijada virtual simulyatsiyalar asosida dars o'tkazishga tayyorlashning ilmiy asoslangan metodik modeli ishlab chiqildi.

Virtual simulyatsiyalar zamonaviy ta'lim texnologiyalarining muhim tarkibiy qismi bo'lib, ular real pedagogik jarayonlarni raqamli muhitda modellashtirish orqali o'qituvchining kasbiy faoliyatini imitatsiya qilish imkonini yaratadi. Bunday texnologiyalar o'qituvchiga darsni loyihalash, o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish, turli didaktik vazifalarni hal etish kabi ko'nikmalarni xavfsiz va boshqariladigan sharoitda egallashga xizmat qiladi.

Virtual simulyatsiyalar o'zining funksional tuzilishiga ko'ra bir nechta o'zaro bog'liq komponentlardan tashkil topadi. Jumladan, virtual muhit pedagogik jarayonni aks ettiruvchi raqamli platformani ifodalaydi; pedagogik vaziyatlar majmuasi real dars jarayonida uchrashi mumkin bo'lgan muammoli va tipik holatlarni o'z ichiga oladi; interaktiv topshiriqlar talabning faol ishtirokini ta'minlovchi didaktik vosita sifatida namoyon bo'ladi; baholash tizimi esa bajarilgan faoliyat natijalarini tahlil qilish va samaradorlikni aniqlashga xizmat qiladi.

Virtual simulyatsiyalar asosida pedagogik tayyorgarlikni tashkil etish bosqichma-bosqich amalga oshiriladi. Dastlabki bosqichda talabalar virtual texnologiyalar imkoniyatlari bilan tanishtirilib, ularda mazkur vositalarga nisbatan ijobiy motivatsiya shakllantiriladi. Keyingi bosqichda ular virtual muhitda mustaqil ravishda dars modellarini ishlab chiqish va ularni amaliy sinovdan o'tkazish orqali faoliyatga jalb etiladi. Yakuniy bosqich esa refleksiv-tahliliy xarakterga ega bo'lib, unda talabalar o'z faoliyatini chuqur tahlil qiladi, yo'l qo'yilgan kamchiliklarni aniqlaydi va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqadi. Mazkur bosqichlar ketma-ketligi talabalarda nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, pedagogik refleksiyaning rivojlantirish hamda kasbiy kompetensiyalarni izchil shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijasida ishlab chiqilgan metodik model o'zaro uzviy bog'langan bir nechta tarkibiy qismlardan iborat tizim sifatida qaraladi. Uning maqsadli komponenti bo'lajak o'qituvchilarda metodik kompetensiyalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lsa, mazmuniy komponent pedagogik bilimlar, ko'nikmalar va kasbiy tajribani o'z ichiga oladi. Texnologik komponent esa virtual platformalar, simulyatsion dasturlar va interaktiv vositalar orqali ta'lim jarayonini tashkil etish mexanizmlarini ifodalaydi. Natijaviy komponent esa o'qituvchining kasbiy tayyorgarlik darajasi, uning amaliy faoliyatga tayyorligi va metodik kompetensiyasining rivojlanganlik ko'rsatkichlari bilan belgilanadi.

Virtual simulyatsiyalar asosida tashkil etilgan o'quv jarayonining samaradorligi bir qator muhim pedagogik natijalar orqali namoyon bo'ladi. Avvalo, talabalarda darsni ilmiy asosda loyihalash va

rejalashtirish ko'nikmalari shakllanadi. Shu bilan birga, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish va ularga mos yechimlar ishlab chiqish qobiliyati rivojlanadi. Bundan tashqari, kreativ fikrlash, reflektiv faoliyat yuritish va o'z-o'zini baholash kabi muhim kompetensiyalar mustahkamlanadi. Virtual muhit bilan ishlash jarayonida esa talabalarning raqamli kompetensiyasi ham sezilarli darajada oshadi. O'tkazilgan izlanishlar natijalari virtual simulyatsiyalar asosida tashkil etilgan o'quv jarayoni bo'lajak o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini samarali rivojlantirishini ko'rsatdi. Xususan, talabalarda darsni loyihalash, interaktiv metodlardan oqilona foydalanish hamda o'quvchilar bilan samarali pedagogik muloqotni tashkil etish ko'nikmalari shakllangani kuzatildi. Shu bilan birga, ularning pedagogik qaror qabul qilish tezligi va sifatida ham ijobiy o'zgarishlar qayd etildi.

Xulosa qilganda, virtual simulyatsiyalarni bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashda samarali pedagogik vosita sifatida e'tirof etish imkonini beradi. Mazkur texnologiyalar pedagogik jarayonni modellashtirish, amaliy tajriba orttirish hamda reflektiv faoliyatni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Shu sababli, pedagog kadrlar tayyorlash tizimida virtual simulyatsiyalardan tizimli va maqsadga muvofiq foydalanish ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Vygotsky L. S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. – Harvard University Press, 1978. – P. 79–91.
2. Kolb D. A. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. – Pearson Education, 2014. – P. 31–65.
3. Schön D. A. *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. – New York: Basic Books, 1983. – P. 49–69.
4. Gagné R. M., Wager W. W., Golas K. C., Keller J. M. *Principles of Instructional Design*. – Wadsworth Publishing, 2005. – P. 115–140.
5. Begimkulov U. Sh. *Pedagogik oliy ta'lim muassasalari axborot-ta'lim muhitini tashkil etishning nazariy-metodik asoslari: pedagogika fanlari doktori dissertatsiyasi*. – Toshkent, 2007. – B. 180–210.
6. Mamurov B. B. *Bo'lajak o'qituvchilarda akmeologik yondashuv asosida ta'lim jarayonini loyihalash ko'nikmalarini rivojlantirish: monografiya*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017. – B. 112–145.
7. Piaget J. *The Psychology of Intelligence*. – London: Routledge, 2001. – P. 120–155.
8. Chernikova I. Y., Varonis E. M. *Virtual Reality Simulations in Teacher Education: A Systematic Review // Journal of Educational Computing Research*. – 2021. – P. 512–534.